

УДК 332.122

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОБЛЕМНИХ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

І.Г. Новосад

Луцький національний технічний університет, noviruna@mail.ru

Сталий економічний розвиток країни й забезпечення в повному обсязі загальнодержавних соціальний гарантій всьому населенню неможливі без ефективного функціонування системи державної підтримки регіонів, що відстають в економічному розвитку. Така підтримка повинна не тільки забезпечувати необхідне ви-

рівнювання бюджетних витрат, але і створювати відповідні передумови, активізувати внутрішні резерви та стимули стійкого економічного зростання.

Питання розвитку проблемних, депресивних регіонів вирішувалися на рівні держави, як правило, за рахунок економічно розвинутих регіонів. Нині для вирішення таких проблем необхідна розробка нової державної політики, яка б дозволила досягти довгострокового економічного зростання переважно за рахунок внутрішніх резервів із максимально ефективним використанням наявних засобів. Державна політика під час вирішення питання подолання проблемності територій повинна бути системною та ефективною. Це можливо за умови використання сучасних досягнень науки в галузі стимулювання економічного розвитку.

Деформація територіальних пропорцій стає наслідком не лише загальної кризи різних галузевих господарських структур, а й затримок із впровадженням заходів державної регіональної економічної політики, застосуванням нових механізмів для регулювання територіального розвитку країни.

Спираючись на аналіз соціально-економічного розвитку регіонів на сучасному етапі економічного реформування, можна виділити декілька найбільш характерних регіональних проблем, вирішення яких вимагає цілеспрямованих дій центральних, регіональних та місцевих органів влади:

— невідповідність між природними й трудовими ресурсними потенціалами, з одного боку, і рівнем розвитку господарської діяльності та просторової її організації в межах економічних районів, областей, міських поселень — з іншого;

— недостатній розвиток і збалансованість складових транспортної системи, її нераціональну просторову диференціацію, що зумовлює неповне включення окремих регіонів та великих промислових центрів до загальнодержавного і міжнародного поділу праці;

— ігнорування на практиці принципу регіонального господарювання для реалізації державних програм та інших заходів, зокрема, розвитку нових форм розміщення продуктивних сил;

— складність формування ринкового середовища з причин надмірної залежності від регіональної влади, її конкретних рішень з приватизації та ставлення до розвитку приватного бізнесу;

— недостатня дієвість державної регіональної економічної політики, яка повинна забезпечити розбудову соціально спрямованої економіки та якісне піднесення на цій основі рівня життя народу.

Державне управління може проявлятися на різних рівнях: на національному для проведення цілого комплексу реформ у різних сферах господарювання, регіональному для створення режиму найбільшого сприяння розвитку проблемних регіонів, місцевому – за мети стабілізації розвитку окремих міст чи територій.

При цьому взаємодія держави, місцевих органів та керівників підприємств повинна базуватися на таких принципах:

- цілеспрямованості (спрямованість зусиль на досягнення конкретної мети взаємодії);
- поетапності (оновлення законодавства із врахуванням особливостей розвитку регіонів);
- системності (знаходження та ліквідація перепон на шляху до досягнення цілей);
- єдності напрямку дій (всі учасники повинні бути об'єднані єдиним планом і єдиною метою).

Водночас треба враховувати і таку принципову позицію – фундаментом регіонального розвитку має стати самостійність регіонів щодо визначення цілей свого розвитку та можливості фінансування заходів для їхньої реалізації передусім за рахунок власних джерел та залучених інвестицій. Йдеться про те, що основою політики економічного зростання на регіональному рівні повинно стати раціональне використання трудового потенціалу та виробничих ресурсів, максимальне сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, забезпечення раціонального використання навколишнього середовища [1].

Найбільш вагомим важелем регулювання розвитку проблемних регіонів є бюджетне регулювання. Цей механізм поєднує як достатній рівень централізованого управління, так і високу регіональну самостійність. Таким чином, поєднання централізованих механізмів регіонального розвитку як окремих ланок єдиного господарського комплексу з активною діяльністю економічних структур кожного регіону може забезпечити прискорений розвиток регіонів [3].

Якщо політика держави стосовно розвитку регіонів спрямована, насамперед, на самостійну ініціативу регіонів, то функції держави у даному випадку полягають у селективній підтримці, тобто враховуючи ступінь розвитку економічних реформ (аграрної, житлово-комунального господарства) і активність керівництва регіонів України в забезпеченні їх подальшого просування [2].

Сьогодні більшу частину прибутків місцевих бюджетів України становлять фінансові ресурси, які виділяються вищою владою порядком перерозподілу частини загальнодержавних податків і зборів. Органи місцевого самоврядування, як правило, до регулювання цього процесу не допускаються і не можуть знати заздалегідь, які кошти і з яких джерел вони отримають у черговому фінансовому році. Щодо власних прибутків, то вони нині становлять незначну частину загальної суми фінансових ресурсів, що надходять в їхнє розпорядження.

Для усунення недоліків діючого механізму регулювання міжбюджетних відносин, з огляду на досвід інших країн, вважаємо за доцільне запропонувати:

— у найближчі роки більшу частину фінансових ресурсів, призначених для перерозподілу, сконцентрувати в спеціальних бюджетних фондах міжтериторіального регулювання;

— здійснювати розподіл ресурсів цього фонду з використанням заздалегідь розроблених правил;

— не прагнути при цьому до повного вирівнювання потенціалів територій, а зберегти стимули до розвитку системи власних прибутків, які вишукуються місцевою владою.

Також одним із заходів стимулювання розвитку регіонів є запровадження спеціального режиму інвестування. Але як свідчить практика, даний механізм не спрацьовує на найбільш економічно та екологічно вражених територіях, що є непривабливими для інвесторів. Головною причиною, вважаємо, є недієвість інструменту податкових пільг для цих територій, відсутність відповідної інфраструктури.

Таким чином, стимулювання розвитку регіонів повинно здійснюватися на засадах:

- а) збалансування загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів розвитку;
- б) програмно-цільового підходу до розв'язання проблем соціально-економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного середовища в регіонах;
- в) співробітництва та взаємної відповідальності центральних і місцевих органів влади, наукових та громадських організацій у розв'язанні завдань регіонального розвитку.

Особливу роль у регіональній політиці, поряд з адміністративними та законодавчими заходами відіграє економічне стимулювання розміщення виробництва. Воно перш за все включає:

— створення сприятливих умов для розміщення і функціонування підприємств шляхом поліпшення промислової і соціальної інфраструктури у районах концентрації виробництва, тобто в економічно освоєних районах, і випереджаючого зростання промислової або соціальної інфраструктури у відсталих або неперспективних для подальшого розвитку районах;

— широке і гнучке використання державного фінансування й оподаткування підприємств з метою більш раціонального розвитку й розміщення промисловості.

Реалізація цих заходів дозволить ефективніше впливати на соціально-економічний розвиток регіонів та створити додаткові умови активності в них.

Однією із особливостей мотивації розвитку проблемних регіонів є залучення капіталу, для чого необхідно регулювання зовнішніх умов діяльності підприємств та фірм, що фактично надає напрямок щодо стимулювання регіонального розвитку і ліквідації локальних диспропорцій. Таке регулювання здійснюється за напрямками:

- ✓ адміністративний контроль;
- ✓ податки;
- ✓ забезпечення інфраструктурою;
- ✓ надання грантів, субсидій, пільг.

Під час визначення обсягів коштів, призначених для стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій, не враховуються суми дотацій вирівнювання та субвенцій, що спрямовуються на виконання органами місцевого самоврядування власних та наданих законом повноважень органів виконавчої влади, а також кошти, що спрямовуються згідно із законодавством на ліквідацію наслідків надзвичайних екологічних ситуацій, техногенних катастроф та стихійного лиха.

Також стимулювання розвитку регіонів насамперед покликано сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіональних економік за рахунок вдосконалення їхніх структур. Тому метою регіонального стимулювання є посилення конкурентної позиції стимульованого підприємства в структурно слабкому регіоні. Перевага повинна надаватися підприємствам, здатним діяти на міжрегіональному рівні, у промисловому виробництві і комунальній інфраструктурі.

Наслідками проведення ефективної мотиваційної політики в Україні повинні стати зростання інноваційних виробництв і номенклатури продукції, техніко та технологічне оновлення традиційних галузей економіки, запровадження екологозберігаючих технологій.

Список використаних джерел

1. Горин, М. П. Просторові фактори розвитку територіально-виробничих систем // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 49–59.
2. Регіональне управління: Навч. посіб. / Л. М. Зайцева, С. М. Сєрьогін та ін.; За ред. Л. М. Зайцевої. – Дніпропетровськ: ДФ УАДУ, 2000, – 240 с.
3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / За ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.